

บทคัดย่อ

การจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน ยังเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของสังคมเมือง ตั้งแต่ระดับประเทศ ภูมิภาคจนถึงระดับท้องถิ่น แนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชุมชนยังมีความไม่ชัดเจนและเป็นลักษณะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการแก้ปัญหาระยะยาว ประชาชนผู้สร้างมลภาวะมีความเข้าใจว่า ปัญหาและภาระทั้งหมดเป็นหน้าที่และค่าใช้จ่ายของภาครัฐและองค์กรปกครองระดับต่างๆ แต่เพียงฝ่ายเดียว จากประสบการณ์ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า การลงทุนโดยใช้เทคโนโลยีแต่เพียงอย่างเดียว โดยประชาชนผู้ทิ้งขยะไม่มีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเป็นลำดับและไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน ในการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยระดับท้องถิ่น จึงมีความสำคัญ การศึกษานี้ได้จัดให้มีกิจกรรมเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้บริหารและผู้นำชุมชน 5 ชุมชน คือ ชุมชนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และตำบลโดยรอบอีก 4 ตำบล คือ ตำบลไชยมงคล ตำบลหนองจะบก ตำบลสุรนารี และตำบลปรุใหญ่ ในเขตอำเภอเมือง จ.นครราชสีมา ลักษณะของกิจกรรมเช่น การจัดเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาหาความรู้โดยการศึกษาดูงาน การสำรวจข้อมูลขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจ จัดการประชุมประชุมคืนข้อมูลผลการสำรวจให้ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนตรวจสอบ และนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยของตำบล ทดลองทำโครงการนาร่องขนาดเล็ก และสรุปประสบการณ์ในรูปแบบของคู่มือที่จะนำไปใช้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป ผลจากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนปรับเปลี่ยนทัศนคติการมองปัญหาอย่างมีความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เห็นขยะมูลฝอยเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าหากมีการจัดการที่เหมาะสม ผู้บริหารและผู้นำชุมชนมีความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ มีแผนการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และมีประสบการณ์การปฏิบัติจากการทำโครงการทดลองนาร่องเพื่อแก้ปัญหาขยะมูลฝอย

การรณรงค์ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนเรื่องการแยกประเภทขยะมูลฝอยตั้งแต่ในบ้าน และนำมาทิ้งให้ถูกถัง ถูกวิธี เป็นกิจกรรมอันดับต้นๆ ที่ผู้บริหารและผู้นำชุมชนต้องดำเนินการ ดังเช่น โครงการทดลองนาร่องหลายโครงการที่ได้พยายามทำในเรื่องนี้ในชุมชนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี แต่พฤติกรรมการแยกขยะของนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยยังไม่เปลี่ยนแปลงเท่าที่ควร จำเป็นต้องมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องต่อไป สำหรับตำบลไชยมงคลและตำบลสุรนารีได้ดำเนินการมาจนถึงขั้นมีแผนการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลแล้ว โดยจะใช้งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. เอง ส่วนตำบลหนองจะบก ดำเนินการมาตั้งแต่ขั้นประชุมคืนข้อมูล เนื่องจากนายกองค้การบริหารส่วนตำบลยังรอผลการรับรองการเลือกตั้งจาก กกต. สำหรับตำบลปรุใหญ่ดำเนินการไปได้ช้าที่สุดเนื่องจากยังไม่สามารถจัดหาอาสาสมัครเข้ามาช่วยสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ถึงแม้โครงการวิจัยนี้จะสิ้นสุดแล้วคณะทำงานวิจัยจะยังคงติดตามงานเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริการวิชาการกับชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยต่อไป

จากข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบัน ปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยชุมชน และบทเรียนจากชุมชนตัวอย่างในที่ต่างๆ พบว่าการจัดการแยกขยะที่เป็นวัชคุรีไซเคิลเป็นจุดเริ่มต้นที่ง่ายและมีการลงทุนน้อยที่สุด โดยอบต.ควรรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน เรื่องวิธีการแยกขยะให้ได้ราคา สนับสนุนให้เอกชนรับซื้อขยะรีไซเคิลด้วยราคายุติธรรม ขยะรีไซเคิลเหล่านี้ไม่ถูกทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ แต่จะถูกจัดการคัด

แยก ชื้อ-ขายไปตามกลไกตลาดวัสดุรีไซเคิล การจัดการขยะอินทรีย์เป็นขั้นตอนต่อไปที่ยากมากขึ้น เพราะตัวขยะอินทรีย์ยังไม่มีมูลค่างานกว่าจะได้ผ่านการลงทุนในกระบวนการแปรสภาพโดยการหมักเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพหรือก๊าซชีวภาพ ขยะส่วนที่เหลือคือส่วนที่ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ ต้องนำไปฝังกลบ หรือเผาด้วยเตาเผาขยะ ซึ่งทำให้เกิดค่าใช้จ่าย ไม่มีมูลค่าเพิ่ม นอกจากจะลงทุนใช้เทคโนโลยีเตาเผาขยะที่ทำให้เกิดเป็นพลังงานความร้อนหรือไฟฟ้า